

“Mehed ei nuta” meenutusi: miks just Endel Pärn kotlette sõi ja miks just Kalju Karask ujus

kroonika.delfi.ee
09.04.2020 18:01
98000

Rahvusoper Estonia
Oper
Operett

Eesti Televisioon näitab täna ja laupäeval taas Sulev Nõmmiku menufilmi "Mehed ei nuta". Vaevalt leidub täiskasvanud eestlast, kes seda filmi mitu korda näinud ei oleks ja kel hulk lauseid sealt peas ei oleks. Filmi õnnestumise üheks põhjuseks on ilmselt ka asjaolu, et stsenaariumi kirjutades mõtlesid hiljuti Enn Vetemaa ja Sulev Nõmmik dialooge kirja pannes konkreetselt, mida just see näitleja võiks antud olukorras teha ja öelda.

Filmi käivitav situatsioon, olematu sanatoorium ja nn üksik saar, olid teada ja siis hakati näitlejaid valima. Niisugust töömeetodit oleks tänapäeval raske ette kujutada. Valitud näitlejatele hakkasid Vetemaa ja Nõmmik siis kirjutama konkreetselt teksti. Isegi tegelaste ja näitlejate nimed on filmis ju samad. Võtted toimusid 1968.aasta suvel Muhumaa lähedal asuval Kõinastu laiul, kust sai jalgsi läbi mere Muhumaale minna.

Filmis ütleb Liia Laatsi tegelane Ervin Abeli tegelasele: „See saar on rohkem poolsaare moodi saar.“ Tegelikult võib vee keskel asuvat laidu mööndustega siiski saareks nimetada. Seal asus tõesti ka filmis nähtav mahajäetud talu. Seda kohta soovitasid Koguva küla inimesed, kes filmitegijate oma saare otsingutest kuulsid. Kõinastu on Koguvalt hästi näha. Sanatooriumi võtted tehti aga teises Eesti otsas Narva-Jõesuus.

Repliigid ja tegevused tulid elust endast

Gerda Kordemets ja Anne Tuuling on kirjutanud raamatus „Sulev Nõmmik: “Kui näeme, siis teretame!”“ filmi saamisloost ja näitlejate valikust Enn Vetemaa sõnadega. „Kui silme ette kerkis näiteks Ants Lauter, siis keerles fantaasia selle ümber, kuidas ta võiks ühes või teises olukorras käituda ja mida öelda. Kõik need repliigid nagu „Edasi, seltimehed!“ või „Seltimehed, paigal seismine on igatahes tagasimine!“ olid Lauteri loomusele väga iseloomulikud. Ta oli ju pooleldi partorg, kel selline kõnemaneeer sees.“

Naistemeelitajale ja käesuudlejale Endlile öeldud repliik „Suudeldes daami kätt ei tõsteta mitte kätt, vaid langetatakse pea“ oli tegelikus elus aga Endel Pärna enda üks lemmikrepliike. Filmis ütles Pärna tegelane vastuseks „Oh sa kurat.“

Pärn oli väga galantne mees ja sellepärast sobis talle ka lause: „Kas tõesti need õrnad käekesed oskavad valmistada selliseid kotletikesi?“. Või „Minu elulaulul on mitmeid salme, aga refrääniks jääte ikka teie.“

Endel Pärn on öelnud vestluses temast raamatu “Endel Pärn – operetiprofessor” kirjutanud Marvi Taggole: „Ega Nõmmik rääkinud muud kui et mida loomulikum, seda parem.“

Samas loos meenutas Estonia ooperisolist Kalju Karask: „Näiteks Endel Pärn pidi filmis sööma. Nõmmik küsis, mida Pärn kõige parema meelega sööb, mis talle maitseb. Pärnale maitseid kotletid ja Nõmmik lasi kohe kotlette tuua. Ja Pärnal oli suu kogu aeg kotlette täis. See oli tema lemmiktegevus, kotlette süüa!“

Kuna Estonia tollane esitenor Kaju Karask oli hea ujuja, tekkis filmi stsenaaristidel mõte, et Karask võiks ujudes n- saarelt põgeneda. „Nõmmikul oli peas igasuguseid veidraid mõtteid. Ükskord näitasin talle igasuguseid ujumistrikke. Nõmmik oli kaldal ja naeris. Aga ta sai sellest idee ja „Mehed ei nuta“ kasutas selle kohe ära, pannes mind filmis ujuma.“

Muusikateadlane Leo Normet seevastu armastas niisugust keerukat kõnepruuki nagu „Lammas konsumeeris meie apellatsiooni“.

Tsitaate filmist

Ma nõuan viivitamatult, et see loom pandaks lühema keti otsa!
Igatahes, teie ärge igatahes agiteerige, igatahes!
Isegi surnuid siin ei austata. Oleks võinud vähemalt silmadki kinni suruda. Nahaalid!
Sanatoorium – see on puhkus, baar, naised, muusika! Mina olen täiesti terve mees ja tahan seda kõike saada!
Minu elulaulul on ilusaid salme olnud, aga refrääniks jääte ikkagi teie!

Kuidas see menufilm valmis

On aasta 1968. Ervin Abel tutvub stsenaariumiga enne võtteid ja ütleb: „Ega ju veel tea, mis tast välja tuleb. Aga lool ei ole viga. On ikkagi võimalik mängida.“ Kirsti Vainküla kirjutas sellest raamatus „Ervin Abel. Siin ma olen“, mis 2017. aastal ilmus uuesti Maalehe raamatusrajas “Eestile elatud elud”.

Sulev Nõmmik ja Ervin Abel olid läinud randa. Kuna Abel pelgas vett, kõndis ta oma tavapärasel riietuses: seljas must ülikond ja valge särk, lips ees, kaabu käe otsas. Rannalised olid teda nähes imestunud: „Kas ta teeb siin nalja või?“
Nii olevat mõelnud ka Sulev Nõmmik, kui ta kutsus Abeli oma filmi.

Sulev Nõmmik ja Enn Vetemaa kirjutasid stsenaariumi Vladimir Sanini jutustuse „Lõbusate robinsonide saar“ idee järgi ja see oli algse nimega „Somnolentsia ehk unetute meeste uniseks muutumine saladuslikul saarel või vastupidi”.

Siin on katkend raamatust “Ervin Abel. Siin ma olen”.

“Kaadrid lambaga võtavad rohkelt aega. Kaadris nr 158 ajab

lammas taga trussikutes ja sokkides Abelit, kel on riidepamp käes. Esimene duubel ebaõnnestub. Kõik läheb justkui hästi, kuid lammas kipub jääma meeleheitlikult põgeneva Abeli varju ehk „ei ole objektiivselt võttes palju nähtav“.

Duubel 2: Abel ja lammas jooksevad, kuid lammas keerab äkki kõrvale ja läheb oma teed. Kulub tükk aega, enne kui loom üles leitakse. Selleks ajaks on lammas juba õige närviline ega taha sugugi Abeli kannul joosta.

Duubel 3: Abelil on käes soola sisse kastetud leib, et lammas jookseks tema järel. Võte õnnestub, kuid Abel ei jää rahule. „See lammas oli nii jäärpäine,“ ütleb ta pärast.

Sellest filmist saab alguse Ervin Abeli koostöö Lia Laatsiga. Filmi 262. kaadris sammuvad meditsiinitöötaja Laats ja unetu Abel läbi mere tõelise sanatooriumi poole. Viisaka ja püüdliku kavalerina pole Abel isegi püksisääri üles keeranud ega sokke ära võtnud. Mõlemad on korralikult riides, ainult kingad on käes. Abel räägib Laatsile punastest sipelgatest, millega ta end olevat ravinud. Neid on nii raske hankida, eriti talvel. Äkki kaob Abel õndsas muheluses saatel vee alla, ainult juuksetutt ja kingad jäävad paistma.

Kui õnnetu ja tilkuv Abel jälle pinnale kerkib, on tema esimene liigutus elegantselt lipsu kohendada. Filmis kaob Abel vee alla vaid sekundiks, kuid selle stseeniga nähakse suurt vaeva. Veepelgurina keeldub Ervin vabatahtlikult vee alla libisemast. Stsenarist Enn Vetemaa meenutab: „Selleks pandi merepõhja võrkvaip, mis kinnitati trosside abil mootorpaadi külge. Ervin tõmmati pahinal läbi vee. Meile tegi see muidugi nalja. Ervin oli kaks päeva nii vihane, et ei rääkinud sõnagi. Teisiti ei saanud! Kui inimene ei julge üle põlve vette tullagi, mida siis teha?“ Keegi trupist ei tea, et Ervini veepelgus on seotud lapsepõlvetraumaga.

Abikaasa Tamaral on samuti meeles just see stseen: „Kuidas sa madalas vees lähed niimoodi vee alla? Auku kaevata oleks olnud raske, sest see oleks kohe liiva täis valgunud. Ma ütlesin, et kaevaku nii sügav auk, mis ei läheks kiiresti täis. Nad tegidki nii, mehed kindlustasid seda äärt veel kividega. Filmis vaatan seda kohta – ainult hetk. Milline eeltöö ja nuputamine seal enne olid!“ Filmis mängib ka Ervin Abeli kursusevend Kalju Karask, kes saab osa tänu heale ujumisoskusele. Linateoses Kalevipoja kombel metsa laastaval ja ujumisrekordeid purustaval kursusevennal on Ervinist ainult soojad mälestused: „Ervin oli täielik paipoiss, absoluutselt. Üks toredamaid inimesi üldse.“

Kord lähevad Karask, Abel ja Nõmmik Orissaare poodi, kus ostavad seljakotitäie viina. Külarahvas imestab, kas rahvakunstnikud siis tõesti nii palju joovad. Veidi hiljem tuleb Abel

tagasi poodi, sammub leti juurde, sobrab häbelikult taskutes ja ütleb: „Ma siin mõtlesin, et ostan endale ka ühe pudeli...”

Filmi administraatori Peeter Peetsalu sõnul toimub väljaspool filmimist kogu aeg „meeletu sõu ja situatsioonikoomika”. Ühel võttepäeval küsib administraator kõigilt, mida nad lõunaks soovivad. Ervin Abel teatab Kalju Karaskile: „Pea meeles, et sa ei vaata, mida ma endale lõunaks tellin!” Abel paneb käe varjuks ette ja kirjutab paberile: „2 leiba ja 1 viin.” Kui on Karaski kord, siis kirjutab tema: „2 viina ja 1 leib.”

Ühel võttepäeval on Karask nii purjus, et Sulev Nõmmik sõimab ta läbi. Karask ei andesta ja maksab Nõmmikule kätte. Enn Vetemaa: „Karask vihastas ja tassis võsast ühe kuulipilduja Nõmmiku auto pagasnikusse. Nõmmik rääkis, et ta pole kunagi näinud nii ehmunud nägu kui sellel piirivalvuril, kes avas pagasiluugi... Nõmmik pääses kergesti, sest kõik tundsid teda.

Abel ei teinud seltskonnas kunagi nalja, Nõmmik siiski tegi. Nad olid väga head kamraadid, teistmoodi ei saanudki olla. Kui Abel hakkas vinti jääma, siis lahkus ta alati lauast.”

Peeter Peetsalu: „Ervin oli väga tagasihoidlik. Teda võis küll sinatada, kuid keegi ei laskunud nii madalale, et öelda: „Kuule, Ervin...!” Ta oli väga seltsiv ja sõbralik. Mul on meeles kaks tema lauset. „Nii kui saab juhiks, läheb krampi,” ja ta näitas ette, kuidas juhil läheb kael kangeks. „Katsume aga meie oma aganate peal rõõmsaks jääda,” pidi näitama, et meil on viletsus ja nõukogude aja vennasrahva elu. Ta oli absoluutselt eestimeelne inimene. Milline töömees ta oli! Abel täiendas oma teksti seni, kuni see oli talle suupärane. Abel lubas ka enda üle nalja heita, aga Nõmmik sai siis vihaseks.”

Võtetel viibib ka Enn Vetemaa abikaasa Eve. Ta meenutab: „Ervin oli nii vaikne ja viisakas, väljapeetud, soliidne. Kui Nõmmik tegi kogu aeg lolli nalja, jooksis ringi, dressipüksid jalas, tegi midagi ebasünda, et naise närvi ajada, siis Abel oli küll täiesti rahulik.”

Auväärseim näitleja võtteplatsil on 74aastane Ants Lauter, kes mängib gigantse ettevõtte juhti ning võitleb unetusega aas-käokinga otsides. Tõreda olemisega Lauter liigub ringi, kepp käes, kaabu peas ja helekollased ketsid jalas. Ühel päeval on Lauteril vaja kuhugi sõita ning ta sätib end auto tagaistmele istuma. Võtab ilmatu aja, kuni ta sisse saab. Vanahärra liigesed on haiged ja jalgu peab tõstma ettevaatlikult. Juhi kõrvalistmel võtab koha sisse Richard Peramets. Ervin teeb autojuht Peeter Peetsalule silma, vaatab kella ja kummardub Richardi poole: „Kuule, Riiks, tund on jäänud, ma pritsin su Pärnusse ära!”

Pärnusse on ligi 60 kilomeetrit ja pole mingi saladus, et Abel ei oska autot juhtida. Lauter paiskub seda kuuldes autost välja nii kiiresti, et haiged jalad ei tule meeldegi.”

Vetemaa kirjutas koos Nõmmikuga ka menufilmide "Noor pensionär" (1972) ja "Siin me oleme!" (1979) stsenaariumid.